

стичке методолошке сумње можда треба видети и тежњу да се савременој наратолошкој теорији прида релевантан и незаобилазан херменеутички потенцијал.

На крају треба истаћи, да, осим што нуди почетне импулсе за даља промишљања наратива, нарочито његових реторичких импликација, књига П. Абота корисна је и зато што пружа увид у готово сву релевантну литературу (како теоријску, тако и изворну), која се наводи на завршетку сваког поглавља. Уз накнадни проширени списак литературе и кратак речник стручних термина на крају књиге, то свакако представља добро полазиште за дубља истраживања у области савремене наратологије.

Снежана Милосављевић-Милић

У ПИСАНОМ УБАШТИЊЕНО

Љиљана Пешикан-Љуштановић, *Усмено у писаном*, Београдска књига, Београд, 2009.

Трагање за утицајима, разнородним и сваколиким, које је српска усмена традиција оставила на писану литературу није новијег датума, али тек у новије вријеме почињу се озбиљније истраживати дубљи и шири оквири те интеракције. Ововремени истраживачи шире дијапазон својих истраживања на поље традиционалне културе као сегмент чији се утицај примијети у дјелима српских књижевника различитих епоха и стилских формација. У скорије вријеме овај ће големи захват бити неопходно синтетизовати, а као одличан предлог за тај посао моћи ће нам послужити и књига Љиљане Пешикан-Љуштановић *Усмено у писаном*. Ова књига је на трагу сјајних студија професора Светозара Кољевића у књизи *Вјечна зубља*, у којој је разрађен својеврстан образац читавања и тумачења имплицитних наслага усмене традиције у дјелима српских писаца.

Највећи проблем са организовањем књиге састављене од раније објављиваних и за различите прилике припремљених радова јесте у нехомогености њеног цјелокупног садржаја и стога највећи изазов за аутора представља његово компоновање у јединствену научну студију. Тај задатак професорица Пешикан-Љуштановић успјешно је ријешила примарном подјелом књиге у три цјелине. Прва цјелина садржи само један рад *Усмена и ауторска бајка – нацрт за*

типологију односа који се већ својим насловом намеће као природан увод у цјелокупну студију. Бајка је вјероватно једина књижевна врста која се и у усменој и у писаној књижевности успијева легитимисати као један од најзначајнијих облика приповједне прозе. Ауторска бајка која је несумњиво настала под големим утицајем народне бајке постала је и данас је, са свим својим метаморфозама, најзначајнији жанр књижевности за дјецу. Ауторка у класификацији ауторских бајки напомиње да су дјела неких од најрелевантнијих аутора бајки Пероа, браће Грим, као и Вукове „женске приповијетке” *тако чврсто везане за усмену бајку да трајно отворено остаје питање њихове припадности*. Бајка је отуда идеална основа за *нацрт за типологију жанрова*, јер је заиста *израсла* из усмене врсте, али се и потпуно осамосталила захваљујући слободи пјесничке имагинације својих аутора отварајући се за просторе фантастичног и спајајући га са бајковитом сфером чудесног на коме почива усмена бајка.

У централном дијелу књиге налази се пет текстова пореданих по хронологији дјела чију повезаност са усменом традицијом ауторка проучава. Чланак *Предање у „Горском вијенцу”* потврђује колико је још до краја неиспитаних и недовршених релација у наизглед очигледној и недвојбеној интеракцији овог дјела и усмене књижевности. У изузетној аналитичкој студији сагледана је улога и функција жанра усменог предања као својеврсне функционалне микроструктуре Његошевог дјела. Уочавајући у дјелу постојање различитих врста предања, етиолошка, есхатолошка, демонолошка, шаљива, ауторка потцртава како Његош: „у преобликовању усменог предања и његовом прилагођавању значењима и циљевима властитог дела”, заправо ствара идеалан образац служења гномичним формама усмене књижевности у писаној литератури.

У тексту *Усмена књижевност и традиционална култура у роману „Поп Ђира и поп Спира” – заступљеност и комичка функција* до изражаја долази анализа мјеста и улоге елемената традиционалног у структури књижевног дјела. Ауторка уочава да Сремац многе ситуације и ликове заправо формулише по обрасцима традиционалне свијести, али је посебно добро уочена комична функција елемената традиционалне културе кроз различите форме ругалица и пјесама компонованих по узору на њих. Ауторка јасно уочава да је овај образац одлично искориштен у обликовању попадија кроз *негативни стереотип о женском, какав баштини и усмена прича: оне су брбљиве, свадљиве, лење, манипулишу мужевима, стварају раздор...* Основна композициона одлика романа заснована на бинарним опозицијама заправо функционише на дистинкцији традиционално – модерно, при чему се аутор изругујући помодарству јасно ставља на страну традиционалних вриједности.

Средишње мјесто у овом поглављу припада студији о драмама Милоша Цветића *Немања*, *Душан* и *Лазар*. У овом се тексту препознаје ауторкино одлично познавање драме и позоришта кроз јасан завршни суд да су Цветићеве патетичне историјске мелодраме продукт једног времена и духа као и њихова оновремена популарност код позоришне публике.

Велика студија *Борисав Станковић – између традиције и модерне* може се читати као парадигма основне релације на којој је заснована читава књига. Бора Станковић је најбољи примјер да традиционално и модерно, на којем се заснива већина драмских сукоба у његовим дјелима, могу и требају бити хармонично укомпоновани у ауторску поетику. Станковић донекле по Његошевом моделу трансформише, али и интегрише усмену традицију у своја дјела. Он је оживљава на тај начин што их његови ликови проживљавају, што олакшава рецепцију читаоцима генетски и културолошки детерминисаним истим, у крајњој линији, филозофским обрасцем. Тај Станковићев флерт са традиционалним чини његове ликове тако живим, а свијет у којем се они крећу тако сликовитим, при чему сва модерност његовог приповедачког дискурса никада није анахрона тој створеној стварности.

Двије студије о пјесничким збиркама Десанке Максимовић и Исмета Ребоње баве се питањима простора или непростора у метафоричном значењу, о изгубљености и ненађености и немогућности проналажења дома и домовине и једног стабилног и сигурног мјеста за пјесника на овој планети и у овом свијету.

Ако је уводно поглавље било својеврстан пролог за шест прилога у централном дијелу књиге, завршно свакако јесте у функцији синтетичког епилога цјелокупне студије. Текст *Фолклорна збирка у делу Павла Ровинског „Црна Гора у прошлости и садашњости“* бави се питањима фолклора и етнографије као ширег круга традиционалне културе, али и народном књижевношћу као његовим ужим интегралним дијелом. Друга студија *„Хомеру уз колено“ – Војислав М. Ђурић као антологичар српскохрватске усмене епике* свакако није нимало случајно намјештена за сам крај књиге. Не спорећи мјесто и улогу Војислава Ђурића као проучаваоца *српскохрватске усмене епике* Љиљана Пешикан-Љуштановић смислено и аргументовано износи сопствени став о спорним мјестима у његовим *антологијским* антологијама. Значачки тумачећи, понекад чудне антологичарске поступке Војислава Ђурића, ауторка нас неријетко упућује на шири контекст (ово се најбоље види у полемикама о именовању епике и завршним стиховима пјесме *Смрт мајке Југовића*), а све у функцији знатно сложеније анализе свеукупног рада Војислава Ђурића. Не просуђујући, а још мање осуђујући свог некадашњег професора ауторка заправо свјесно проблематизује овакав антологичарски поступак са надом да

ће у будућност цјелокупни рад Војислава Ђурића бити подвргнут комплетној и компетентној студиозној анализи, која је заправо неопходна за цјелокупну српску науку о народној књижевности у двадесетом вијеку.

Девет студија које је Љиљана Пешикан-Љуштановић, професорица Народне књижевности на Филозофском факултету у Новом Саду, објавила у изванредно насловљеној књизи *Усмено у писаном чине* једну одлично структурирану композициону цјелину у којој се централни проблем односа усмене и писане књижевности на једном ширем и хетерогенијем корпусу разматра са различитих позиција. Најзначајнији домет ове књиге ипак представља проширење ове интеракције на спектар традиционалне културе и његовог утицаја на различите писце и разнородне жанрове у српској књижевности. Ова књига и њена ауторка недвосмислено потврђују како се централна струја тумачења српске усмене књижевности са ње саме преноси у сферу компаративног изучавања у свеукупној српској књижевној баштини.

Саша Кнежевић

О КЊИЖЕВНОМ РАДУ ЈОАНИКИЈА ПАМУЧИНЕ

Др Војо Ковачевић, *Књижевни рад Јоаникија Памучине и културне прилике код Срба у Херцеговини у доба националног буђења* (40-их до 70-их година 19. века), СКПД Просвјета, Пале, 2009.

Међу савременим историчарима српске књижевности, Војо Ковачевић (Сарајево, 1962), ванредни професор за српску књижевност 18. и 19. вијека на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву, издваја се интересовањима за стилске одлике, поетичке идеје, појаве, писце и дјела епоха предромантизма и романтизма. Препознатљиво је то у више његових објављених радова, те поготово у монографији *Политичка поезија Јована Јовановића Змаја* (2008), као и у приређеном издању књиге *Сабраних дјела Јоаникија Памучине* (2005).

Књига коју приказујемо у овом критичком осврту представља научну монографију у којој су на цјеловит начин истражени живот и књижевно дјело монаха Јоаникија Памучине (1810-1870), као и културне прилике у Херцеговини у доба националног буђења између 40-тих и 70-тих година 19. вијека.